

Työehdot-osasto/Työläjäjärvi

9.3.2021

Eduskunnan hallintovaliokunta
HaV@eduskunta.fi

Kirjallinen asiantuntijalausuntopyyntö 19.2.2021

HE 241/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi

SAK kannattaa lausuttavana olevaa sote-uudistuksen lakipakettia

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry kiittää lausuntopyynnöstä ja kannattaa käsiteltävänä olevan sote-lakipaketin hyväksymistä. Kiinnitämme tässä lausunnossamme huomiota muutamiin keskeisiin valiokunnan vastuualueelle kuuluviin asiakointiin mittavasta lakipakettiehdotuksesta, sekä esitämme säädöksiin joitakin täydennyksiä.

Sote-uudistuksen kokonaisuutta on valmisteltu toistakymmentä vuotta. Nyt käsiteltävä paketti on kompromissi, mutta tähänastisista versioista paras. Työntekijät, asiakkaat ja potilaat eivät voi odottaa sote-uudistuksen valmistumista vuosikymmenestä toiseen, vaan on päästävä päätöksentekoon ja eteenpäin. Jatkuva epävarmuus ja muutosmyllerrys kuormittavat kohtuuttomalla tavalla jo muutoinkin lujilla olevia sote-alan ja tukipalvelujen työntekijöitä. Myös virkamiesten ja valmistelijoiden alueilla tulee vihdoin päästä hallituskaudesta toiseen pitkittyneestä valmistelutyöstä ja siihen käytettävästä resurssoinnista eteenpäin ja itse toimeenpanoon.

Tarvitaan vaikutuksien tiivistä seurantaa ja valmiutta mahdollisiin korjauksiin

SAK pitää tärkeänä, että uudistuksen toimeenpanoa ja vaikutuksia hyvinvointialueille ja kunnille, mukaan lukien resurssien jako ja riittävyys seurataan tiiviisti. Tarvittaessa valmiutta mahdollisesti tarvittaviin korjausliikkeisiin tulee löytyä nopeasti.

Eryteisesti tulee seurata hyvinvointialueiden, kuntien ja järjestöjen välistä yhteistyötä HyTe-tavoitteiden saavuttamiseksi sekä pyrkiä kasvattamaan HyTe-perusteista rahoitusta ja luoda HyTe-insentivejä eri toimijoille, varsinkin kunnille. Eryteisesti useita palveluja tarvitsevat, haavoittuviin ryhmiin kuuluvat asiakkaat tarvitsevat eri toimijoiden tiiviillä yhteistyöllä saavutettavia hyötyjä.

On tärkeää huolehtia, että hyvinvointialueen saama rahoitus jakautuu alueen sisällä erikoissairaanhoidon, perusterveydenhuollon, sosiaalipalvelujen ja pelastustoimen kesken palvelutarvetta vastaavasti. Tarvittaessa ministeriön on pystyttävä puuttumaan hyvinvointialueen sisäiseen resurssien jakoon eri sektoreiden kesken. Perustason ja erikoistason sekä pelastustoimen palveluja ja osaamista on kehitettävä ja niihin pystyttävä ohjaamaan riittävä resurssointi.

Työehdot-osasto/Työläjäarvi

9.3.2021

Aluejako ja yksityisen sektorin rooli ovat hyväksyttäviä

Hallituksen esityksessä alueiden määrä on varsin suuri, mutta vielä toimiva. Tällä rakenteella päästään etenemään kohti uudistuksen tavoitteita. Toiminnallisista tai taloudellisista syistä saattaa kuitenkin tulevana vuosina aiheutua tilanteita, jotka voivat johtaa alueiden tai toisaalta myös kuntien määrän pienentymiseen.

Uudenmaan alueen erilliskorjaus on riittävä kompromissi, jota valmisteltiin laajapohjaisessa yhteistyössä alueen toimijoiden ja lainopillisten asiantuntijoiden kanssa. Lainsäädännöllinen pohja alueen laadukkaalle palvelutuotannolle hyvässä yhteistyön hengessä on olemassa. Olisi toivottavaa, että alueella huomio nyt keskittyisi toimivan palvelukokonaisuuden rakentamiseen sille pohjalle, jonka hallituksen esitys tarjoaa.

Myös yhteistyömahdollisuudet yksityisen sektorin kanssa ovat hallituksen esityksessä riittäviä. SAK kannattaa hallituksen esitykseen sisältyvää julkisen palvelutuotannon päävastuuta. Säädöskokonaisuus tarjoaa monipuoliset, paikallisiin olosuhteisiin ja palvelutarpeisiin räätälöidyt mahdollisuudet yhteistyöhön yksityisen sektorin toimijoiden kanssa. Eräiden myös henkilöstön näkökulmasta hyvin toimivien alueellisten organisaatiokorjausten mahdollisuus jatkaa toimintaansa olisi hyvä varmistaa.

Mahdollisuus ja jopa velvoite ulkoistamis- ja ostopalvelusopimuksien takautuvaan muuttamiseen on juridinen poikkeustilanne, jonka oikeudellista pohjaa on pohdittu ja pohditaan vielä eduskuntakäsittelyn aikana. Valitettavaa olisi sellaisen tilanteen syntyminen, jossa alueilla ja kunnissa joudutaan pitkiin ja kuormittaviin oikeudellisiin prosesseihin muutostilanteista aiheutuvien kanteiden ja valitusten johdosta. Lähivuosina hallintotyön fokus tarvitaan uusien infrastruktuurin rakenteiden vakiinnuttamiseen sekä sote-alan, pelastustoimen ja kuntiin jäävien palveluiden sisällölliseen kehittämistyöhön. Sisällöllisen kehittämistyön ja henkilöstön välisen työnjaon uudistaminen on myös edellytyksenä sille, että tavoite kustannusnousun taittamisesta voidaan saavuttaa.

Verolainsäädännön muutoksien vaikutuksia myös seurattava ja tarvittaessa tehtävä korjauksia

Kirkollisverokertymän tasapainottaminen on perusteltua, tavoite on sama riippumatta siitä mikä mekanismi tasapainotuksen työvälineeksi valikoituu.

Tiettyjä haasteita riittää verolainsäädännön osalta muutoinkin. SAK kannattaa periaatetta, ettei palkansaajien kokonaisverotuksen tule sote-uudistuksen seurauksena kiristyä. Kannatamme myös hyvinvointialueiden/maakuntien verotusoikeuden valmistelua.

Veroasteen kehitystä tulee tiiviisti seurata verovelvollisten näkökulmasta ja tarvittaessa valmius korjausliikkeiden tekemiseen tulee löytyä nopeastikin. Sama pätee koskien vaikutuksia kuntiin ja kuntatalouteen. Kokonaisuus huomioiden on hyvin mahdollista, että osa kunnista arvioi jatkossa joutuvansa nostamaan veroprosenttiaan kompensatiomekanismeista huolimatta.

Työehdot-osasto/Työläjäarvi

9.3.2021

Valvonnan laatu ja resurssit on turvattava

Sote-uudistuksen tavoitteiden saavuttamiseksi on välttämätöntä, että valtakunnallisesti yhtenevin periaattein toteutetaan myös riittävää viranomaisvalvontaa julkisen ja yksityisen sektorin toimipisteisiin. Valvontaan on osoitettava asianmukainen resurssointi. Yksityisiltä julkisella rahoituksella ostettavien palvelujen osalta myös hyvinvointialueiden tulee hoitaa oma osuutensa valvontavastuusta.

Sote-uudistus ei onnistu ilman riittävää, hyvinvoivaa henkilöstöä

Oleellinen kysymys uudistuksen onnistumiselle tulee olemaan osaavan ja työssään hyvin voivan työvoiman turvaaminen eri ammattilaisryhmissä. Sote-sektorin ja pelastustoimen (mukaan lukien tukipalvelut) tulee investoida asiallisiin työskentelyolosuhteisiin, jotta alan veto- ja pitovoima säilyy alalle tuleville ja siellä jo työskenteleville.

Tällä hetkellä suuri osa sote-palvelujen ja tukipalvelujen henkilöstöstä on hyvin kuormittunutta ja kokee työssä jaksamisen ongelmia. Heidän tuekseen tarvitaan välittömästi, ja myös tulevien organisaatiomuutoksien aikana, työkuormituksen kohtuullistamista ja jaksamisessa auttavia palveluja. Työssäjaksamisen tukitoimia tulee suunnitella ja seurata yhteistoiminnassa henkilöstön edustajien kanssa.

Henkilöstön asema ei saa heikentyä sote-uudistuksen erilaisten muutostilanteiden seurauksena

Sote-sektorilla ei pystytä tuottamaan laadukkaita ja asiakkaiden tarpeiden mukaisia palvelukokonaisuuksia, ellei muutoksissa turvata henkilöstön asemaa sote-palveluissa, pelastustoimessa ja tukipalveluissa.

Hyvinvointialueita muodostettaessa nykyisiltä julkisen sektorin työnantajilta siirtyvän henkilöstön osalta liikkeenluovutus onkin nyt kirjattu hyvin. Sen sijaan henkilöstön asema jää epävarmaksi mahdollisten myöhempien henkilöstösiirtymien sekä ulkoistuksien päättymisten, irtisanomisten ja mitätöintien osalta.

SAK esittää, että voimaantulolain pykälässä 18 selkeästi säädetään kaikki sote-uudistuksen seurauksena tapahtuvat henkilöstösiirtymät liikkeenluovutuksiksi vuoteen 2025 asti. Siltä osin, kun kyse on pitkän siirtymäajan saavien sote-uudistuksen seurauksena tapahtuvien julkisrahoitteisten palvelujen ulkoistuksien päättymisestä, irtisanomisesta tai mitätöinnistä, tulee suoja-aikaa jatkaa pitemmälle.

Samoin mahdollisen lisäeläketurvan säilyminen tulee varmistaa kaikissa siirtymätilanteissa myös tammikuun 2023 jälkeen. Tästäkin tulee lisätä säädös 18 pykälään.

Palkkaharmonisointiin on varattava lisärahoitusta

Lainsäädännön arviointineuvosto on omassa lausunnossaan hallituksen esityksestä kiinnittänyt huomiota siihen, että palkkaharmonisaation osalta vaikutusarviointia ja kustannusvaikutuksia tulisi täsmentää. Myös SAK katsoo, että palkkaharmonisaation merkitystä ei ole riittävästi huomioitu.

Työehdot-osasto/Työläjäarvi

9.3.2021

Harmonisaatio tulee toteuttaa kahden vuoden kuluessa hyvinvointialueiden operatiivisen toiminnan alkamisesta. Näihin kustannuksiin tulee valtion taholta turvata riittävä erillisrahoitus hyvinvointialueille.

Palvelujen laatua ja työn organisointia kehitettävä yhteistyössä eri henkilöstöryhmien kanssa

Palvelutuotannossa tarvitaan työn organisoinnin ja uudenlaisten palvelumallien, digitalisaation sekä työnjaon kehittämistä asiakkaiden parhaaksi niin, ettei henkilöstön kuormitus samanaikaisesti lisäännä. Tämä ei ole mahdollista ilman, että suurimpien sote-sektorin, pelastustoimen ja tukipalvelujen henkilöstöryhmien edustajat ovat alueilla kehittämistyössä aktiivisesti mukana.

Henkilöstön edustajien osallisuudesta kehittämistyöhön tulee säätää laissa hyvinvointialueesta.

Myös väliaikaishallinnossa tulee varmistaa suurimpien sote-henkilöstöryhmien sekä tukipalveluhenkilöstön edustajien osallisuus.

Tukipalvelut ymmärrettävä laaja-alaisesti, In-House-yhteistyötä tarvitaan tukevaisuudessa

Sote-palvelujen ja pelastustoimen tukipalvelut on määriteltävä laaja-alaisesti. Jotta tulkintaepäselvyyksiltä vältytään, tulee täsmentää niillä kaikissa tilanteissa tarkoitettavan myös mm. ruokahuoltoa, pesulapalveluita ja diagnostisia tukipalveluita.

Hyvinvointialueelle ja kunnalle tulee sallia yhteistä palvelutuotantoa tukipalveluissa. Olisi tarkoituksenmukaista, että yhteistoiminta hyvinvointialueen ja alueen kuntien kesken on mahdollista esimerkiksi hankintalain 15 §:n mukaisen in-house osakeyhtiön perustamiseen ja toimintaan.

Kunnilla tulee myös olla mahdollisuus liittyä hyvinvointialueiden perustamiin hyvinvointiyhtymiin.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

Lisätiedot

asiantuntijalääkäri Riitta Työläjäarvi
riitta.tyolajarvi@sak.fi
puh. 040 827 2988